

Odziv na (strokovne) rešitve ob ponovnem vključevanju otrok v vrtnice

Odprto pismo, 14. maj 2020

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je 8. maja 2020 javnim in zasebnim vrtcem posredovalo gradiva s priporočili za ravnanje ob postopnem ponovnem odpiranju vrtcev. Pregled gradiv pokaže, da so ta neusklajena in ne v celoti domišljena, predvsem pa ne vsebujejo strokovnih utemeljitev posameznih rešitev in priporočenih ukrepov. Odprtih je več vprašanj, nekatera najbolj pereča obravnavamo v nadaljevanju.

Katerim otrokom bodo odprta vrata vrtnice?

Resorna ministrica je pred časom izjavila, da v vrtnice ne bodo smeli bolni otroci in da bodo vanj lahko vključeni otroci, katerih starši bodo imeli potrdilo delodajalca, da jih potrebuje na delovnem mestu. Za koga bodo torej vrata vrtnice odprta? Za vse otroke, ki so zdravi, le za tiste otroke med zdravimi, katerih starši bodo imeli potrdilo delodajalca? Resorno ministrstvo na vprašanje ne daje nedvoumnega odgovora, starše pa naproša, da v začetni fazi v vrtnice pripeljejo samo otroke, za katere ne morejo zagotoviti varstva doma. V vrtnicah morajo hkrati od staršev pridobiti podatke o številu otrok, ki jih bodo 18. maja 2020 vključili v vrtnice. Starši se sicer lahko odločijo, ali bodo otroka pripeljali v vrtnice ali ne. Toda kako se bodo o ponovnem vključevanju otrok odločali v vrtnicah, po kakšnih kriterijih bodo sprejemali otroke, če se bo izkazalo, da je interes staršev večji od razpoložljivih prostorskih oz. kadrovskih zmožnosti? Ker je vrtnice v Sloveniji še vedno ustanova *predšolske vzgoje*, ne pa le ustanova za varstvo predšolskih otrok, je kriterij, ki upošteva samo vidik varstva, vsaj pomanjkljiv: ne opravi razmisleka o otrocih s posebnimi potrebami, ne upošteva, da mnogo staršev otrok iz robnih družbenih skupin (še) ni zaposlenih, ti otroci pa kakovostno predšolsko vzgojo v vrtnicu najbolj potrebujejo (npr. otroci, ki živijo v slabih socialnih in ekonomskih razmerah; otroci staršev, ki so trenutno na čakanju ali so izgubili službo, otroci beguncev in drugih priseljencev ipd.). Ministrstvo odgovornost za izbiro otrok, ki se bodo lahko vključili v vrtnice, očitno prepušča vrtcem, kar ni pretirano korektna in profesionalna odločitev. Omejitev vključevanja otrok bo namreč nujna, če se bodo v vrtnicah ravnali po prejetih priporočilih, saj preprosto nimajo na voljo dovolj igralnic – kar je med drugim tudi posledica dejstva, da v pomembnem delu vrtnice v Sloveniji še vedno ne dosegajo prostorskega normativa tri kvadratne metre igralne površine na otroka (odgovorne politike pa že leta povsem ignorirajo ta davno postavljeni prostorski normativ). Zato imamo v vrtnicah manj igralnic, kot bi jih lahko oz. morali imeti, posledično pa seveda manj možnosti za vključitev vseh ali večine otrok v vrtnice.

V času od zaprtja vrtcev pa do danes bi ministrstvo moralo poiskati rešitve, ki bi omogočile, da se čim več otrok ponovno vključi v vzgojni proces. Ena od njih je organizacija vzgojno-varstvenih družin, ki jih po obstoječi zakonodaji lahko organizira vrtec. Zakon o vrtcih namreč omogoča, da vzgojno delo v teh skupinah lahko poteka v različnih prostorih, ne samo v stavbah vrtcev. Taka rešitev je npr. uveljavljena v Københavnu, kjer strokovne delavke izvajajo program predšolske vzgoje tudi na drugih lokacijah, kot so muzeji, športne dvorane in igrišča.

Število otrok v skupini ali vzgoja vs. varstvo

Iz nekaterih javnih izjav ministrice in državnega sekretarja lahko sklepamo, da je v tem trenutku za politiko primarna naloga vrtcev varstvo otrok. Zato ne preseneča, da je ministrstvo privzelo priporočilo NIJZ, naj bo v vzgojnih skupinah prvega starostnega obdobja do osem otrok (to je več kot polovica z normativom določenih otrok), v skupinah drugega starostnega obdobja pa do 10 otrok, pri čemer bo z otroki le ena odrasla oseba. Taka rešitev zmanjšuje možnost širjenja okužbe, vprašanje pa je, kako in ali bo lahko ena sama vzgojiteljica ali pomočnica vzgojiteljice v tako veliki skupini poskrbela za kakovosten vzgojni proces in tudi za dobro počutje otrok. Pomemben kriterij kakovosti dela v vrtčevskih oddelkih je namreč razmerje med številom odraslih in malčkov oz. otrok. Na Norveškem je v sedanjih razmerah v skupini ena odrasla oseba s tremi malčki (do tretjega leta starosti) in v skupini starejših predšolskih otrok (od četrtega do šestega leta starosti) s šestimi otroki. Na Islandiji so se odločili drugače: ob uvedbi splošnih higienskih ukrepov za preprečevanje okužb (dezinfekcija prostorov in opreme, umivanje rok ipd.) so ostali v veljavi enaki normativi in standardi kot pred epidemijo. To sta le dva primera iz držav, ki imata s Slovenijo primerljiv sistem predšolske vzgoje in sledita zahtevi po ohranjanju kakovosti vzgojnega procesa.

Tudi pri nas bi morali slediti podobni logiki iskanja rešitev. Da bi v vrtcih lahko izvajali *Kurikulum za vrtce* in skrbeli za dobro počutje otrok v njem, bi morali skupine otrok zmanjšati. Zaradi dobrobiti otrok (in tudi vzgojiteljic ter vzgojiteljic predšolskih otrok – pomočnic vzgojiteljice) bi si želeli normativ, kot ga ima Norveška, vemo pa, da objektivne okoliščine tega ne omogočajo.

Strokovni fiasko

Navodilom za izvedbo vzgojnega procesa v vrtcih sledimo tako v priporočilih NIJZ kot v *Priporočilih za ponovno odprtje vrtcev v času posebnih razmer*, ki so jih pripravili na ZRSŠ. Slednja pravzaprav ponovijo nekatere zapise iz dokumenta NIJZ, a so ponekod z njimi tudi v nasprotju.

Strokovne delavke vrtca bodo morale, kot izhaja iz priporočil NIJZ, skrbeti predvsem za higieno (kar je seveda nujno, a jemlje čas za izpeljavo vzgojnega procesa oz. varovanja otrok) in vzgojni proces izvajati tako, da bodo nenehno skr-

bele za upoštevanje zadostne medosebne razdalje, vsaj 1,5 do dva metra; izogibati se bodo morale dotikanju, npr. ob pozdravu. Kako ti dve priporočili razumeti v kontekstu zapisa ZRSS, da je še posebej pomembno zavedanje, da imajo otroci potrebo po tesnih stikih s sovrstniki in odraslimi ter da naj bodo strokovne delavke otrokom na voljo za čustveno bližino, da morajo biti pozorne na čustvene stiske otrok in jim dati priložnost, da svoja čustva izrazijo? Otroci, še posebej malčki, še ne znajo izraziti svoje čustvene stiske z besedami, temveč jo izražajo z dotikom, umikom iz komunikacije, jokom ipd. K blaženju njihovih čustvenih stisk pripomorejo dotik, objem, crkljanje odrasle osebe in vrstnikov. Pa je to možno na razdalji 1,5 do dva metra in ob priporočilih po izogibanju telesnih stikov? Kako bo na tej razdalji dosežen namen priporočil Zavoda RS za šolstvo, da »bodo otroci v vrtcih v čim krajšem času ponovno pridobili občutek varnosti in zaupanja«? Zaupanje na daljavo? Drži, kot opozarja ZRSS, ponovna vključitev otroka v vrtec bo »pravzaprav novo uvajalno obdobje za vse«. Toda to bo uvajalno obdobje v popolnoma nov svet, ki bo otrokom lahko povzročal stiske. V zadnjih dneh so sicer vzgojiteljicam in pomočnicam vzgojiteljic iz NIJZ priporočili, da naj si ob morebitnem telesnem stiku z otrokom, pred tem stikom in po njem razkužijo roke, nato pa je direktor ZRSS na tiskovni konferenci vlade izjavil, »naj vzgojiteljica kar vzame otroka v naročje in ga potolaži«, kar je mogoče razumeti kot korak, ki odstopa od priporočil, zapisanih v gradivu NIJZ. Čigavim navodilom bodo torej sledile strokovne delavke vrtca? Na Danskem, denimo, si mora osebje, ki je v stiku z otroki, vsaj vsaki dve uri umivati roke (tudi po kašlju ali kihanju, pred hranjenjem in po njem). Na Islandiji pa poudarjajo le to, da morajo vzgojiteljice biti pozorne na higieno. Zdravje otrok seveda mora biti v ospredju, ob njem pa je treba misliti tudi na dobro počutje otrok.

V gradivu NIJZ je poudarjeno, da naj bi vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljice zagotovile, da bodo otroci čim več časa bivali zunaj, a pri tem otroci ne bodo smeli uporabljati zunanjih igral (gradivo NIJZ). Ob tem je odsvetovana uporaba materialov, kot so kinetični pesek, glina, koruza, riž itd., skratka naravni oz. nestrukturirani materiali (gradivo NIJZ). Toda ZRSS priporoča, da se dejavnosti v oddelku organizirajo po kotičkih, ki naj bodo opremljeni z nestrukturiranim materialom, ki se pogosto menja. Katera sporočila naj torej upoštevajo strokovne delavke vrtca? Na Danskem priporočajo, da se otroci igrajo v stalnih skupinah, in sicer od tri do pet otrok, in da se igrajo predvsem zunaj. Na Islandiji pa se otroci iz vseh oddelkov vrtca lahko hkrati igrajo zunaj, ne da bi vzdrževali telesno distanco, ob tem, da je število vseh otrok omejeno na 50.

ZRSS priporoča vrtcem dejavnosti, ki pripomorejo k zdravemu načinu življenja. Veliko časa naj bo namenjenega igri v naravi, branju otroške literature, slikanic, pogovorom z otroki, ustvarjalnim igram in izkoristku vseh priložnosti za gibanje otrok. Se bodo otroci igrali v naravi na razdalji 1,5 do dva metra? Bodo lahko držali knjige v rokah, se jih dotikali, risali?

V priporočilih ZRSS poudarja, da naj »[i]zvajanje *Kurikuluma za vrtce* [...] poteka fleksibilno in v skladu s potrebami otrok ter trenutnim stanjem v oddelku. Kurikulum naj se načrtuje in izvaja tako, da bo v največji meri pripomogel k ohranjanju varnega in zdravega okolja ter da bo omogočal otrokom dobro počutje,

saj otroci potrebujejo varno in stabilno okolje«. Predlaga, da »strokovni delavci skrbno pripravijo načrt dela pred začetkom ponovnega odprtja vrtcev, saj je to leto drugačno in vsi načrtovani cilji ne bodo mogli biti uresničeni«. Drži, toda ali bodo v danih okoliščinah in v skladu z navodili v vrtcu sploh lahko sledili uresničevanju ciljev *Kurikuluma za vrtce*? Glede na navodila bo to sila težko oz. praktično nemogoče, če odgovorni ne bodo z normativom spremenili števila otrok v skupini na eno odraslo osebo.

Sklep

Ne dvomimo, da se je zdravstvena stroka z veliko mero odgovornosti lotila vprašanj, ki zadevajo organizacijo delovanja vrtca ob ponovnem vključevanju otrok vanj. Priporočila NIJZ so zagotovo temelj, na katerem je treba vzpostavljati razmislek o poteku vzgojnega dela v vrtcu. A slednji je očitno umanjkal oz. ga resorno ministrstvo in ZRSS nista ustrezno opravila. ZRSS je na naslovnici priporočil predstavil sodelujoče iz te ustanove, ki so pripravili predloge in usklajevali gradiva. Ob tem pa je v dokumentu ostal zapis »ravnatelj vrtcev: – dopolniti –; predstavniki fakultet: – dopolniti –, kar opozarja, da pomemben del stroke pri iskanju rešitev sploh ni bil vključen. Če bi strokovnjakinje in strokovnjake, ki se s predšolsko vzgojo ukvarjajo na fakultetah in v raziskovalnih organizacijah, in seveda tiste, ki z otroki neposredno delajo, vključili v proces oblikovanja rešitev (tako na ravni resornega ministrstva kot ZRSS), sprejete rešitve predšolske vzgoje zagotovo ne bi reducirale na varstvo otrok, priporočila za izvajanje vzgojnega procesa v vrtcu pa ne bi bila neživljenjska in nepremišljena. Žal lahko sklenemo, da je kakovostni predšolski vzgoji, kot smo jo poznali doslej, v Sloveniji odzvonilo (upamo, da le začasno).

Zaradi vsega zapisanega menimo, da bi morale resorno ministrstvo:

- opraviti razmislek o predšolski vzgoji v vrtcu kot dejavnosti vzgoje, izobraževanja in varstva (nege) otrok;
- spremeniti normative za število otrok v skupini glede na odraslega;
- preučiti in čim prej udejanjiti alternativne rešitve predšolske vzgoje, ki ne poteka v stavbi vrtca;
- preučiti obremenitve vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic ter svetovalnih delavk vrtca, ki bodo delale v drugačnih okoliščinah in na drugačen način, kot je bil uveljavljen doslej, ter poskrbeti, da bo njihovo delo ustrezno nagrajeno. Zagotoviti dodatne strokovne delavce in delavke, če je to potrebno za kakovostno izvedbo vzgojnega procesa v vrtcih;
- ZRSS bi moral pripraviti strokovno domišljena priporočila izvedbenega kurikula v vrtcu in pri tem zagotoviti, da ta ne bodo v nasprotju s priporočili NIJZ, hkrati pa ne bodo vključevala le varstva malčkov in otrok.

Obe instituciji pa bi morali v proces iskanja posameznih rešitev nedvomno vključiti ustrezne strokovnjake in strokovnjakinje, od zaposlenih v vrtcu do tistih, ki se na fakultetah in v raziskovalnih ustanovah ukvarjajo s predšolsko vzgojo. Samo tako bi lahko zagotovili poglobljen razmislek in oblikovanje strokovnih, a realno izvedljivih rešitev v dobro predšolskih otrok.

*Za Oddelek za pedagogiko in andragogiko
Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani
dr. Andreja Hočevar*

*Za Oddelek za predšolsko vzgojo
Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru
dr. Marta Licard*

*Za Oddelek za predšolsko vzgojo
Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani
dr. Darija Skubic*

*Za Pedagoški inštitut
dr. Igor Ž. Žagar*

*Za Zvezo društev pedagoških delavcev Slovenije
dr. Klara Skubic Ermenc*

*Strokovnjakinje in strokovnjaki z drugih fakultet in strokovnih ustanov:
dr. Ljubica Marjanovič Umek
dr. Jurka Lepičnik Vodopivec
dr. Edvard Protner
dr. Mateja Pšunder
prof. Peter Sitar
dr. Majda Schmidt Krajnc
dr. Urška Fekonja
dr. Mojca Juriševič
dr. Andreja Mikuž
dr. Jana Kodrič
dr. Branka D. Jurišić
Kaja Hacin Beyazoglu*